

ὡς κείμενον οὐχὶ φλύαρον, ἀλλὰ μεγάλης ἐκτάσεως, ἄνευ δὲ ἀποχρῶντος λόγου προσφερόμενον, αἰτόπως δὲ πρὸς ἄλλα συναπτόμενον. Περαιτέρω εὐλόγως ὑποτίθεται ὅτι ἡ μνεία ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου τῆς «ὀγδόης Θουκυδίδου» δὲν ἐγένετο κατὰ σύμπτωσιν, ἐν τῇ προτιμήσει δὲ αὐτῆς ἀνιχνεύεται, ἂν μὴ καὶ ἄλλο τι, ἢ διὰ τοῦτον ἢ ἐκείνον τὸν λόγον εὐρεῖα δημοσιότης τοῦ κειμένου τούτου κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Πλουτάρχου.

Τὰ τρία ἀνωτέρω περιστατικὰ ἀπηχοῦσι γενικωτέρας μᾶλλον ἢ ἥττον τῆς δημοσίας γνώμης κατὰ καιροὺς ἐντυπώσεις. Ἡ ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Θουκυδίδου ἐπὶ τὸν Κάτωνα τὸν πρεσβύτερον παραδιδομένη ἢ καὶ διαπιστουμένη ἐπίδρασις, ἢ εὐρεῖα διάδοσις τῆς «ἐβδόμης», τοῦ ἐβδόμου δηλονότι βιβλίου τοῦ Θουκυδίδου, ἢ πρὸς τὰ «μεγάλα» ὑπὸ ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν ἔννοιαν συναπτομένη ἐν ἀμφισβητουμένῳ χωρίῳ τοῦ Πλουτάρχου ἢ τεκμαιρομένη εὐρεῖα ἐπίσης δημοσιότης τῆς «ὀγδόης», τοῦ ὀγδοῦ βιβλίου, τοῦ Θουκυδίδου κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Πλουτάρχου ἀποτελοῦσι στοιχεῖα ἐπιρρωννύοντα ἢ καὶ ἐν τισὶ συμπληροῦντα τὰ ἴδια τοῦ Πλουτάρχου παρατηρήματα, τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Θουκυδίδου τέχνην τοῦ λόγου.

Δ' - ΚΑΤΑ ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΝ ΓΕΝΙΚΑΙ ΑΠΟΨΕΙΣ

Ἀπόψεις γενικαί, ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Θουκυδίδου ἀντλούμεναι, συχνάκις προβάλλονται ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου αὐτολεξεί.

1) Πῶς διακρ. κόλακ. 12, Ἡθ. 56 BC. Ὁ Πλούταρχος, πραγματευόμενος περὶ τῶν κολάκων ἐκείνων, οἱ ὅποιοι «πρὸς τὸ ἡθος ἐξικνοῦνται τοῖς ἐπαίνοις καὶ... τοῦ τρόπου τῆς κολακείας θιγγάνουσι», ἀλλὰ τε περὶ αὐτῶν ὑποστηρίζει καὶ ὅτι «ἀρχὴν καὶ πηγὴν τοῦ βίου διαστρέφουσι, τὰ τῆς ἀρετῆς ὀνόματα τῆς κακίας περιτιθέντες». Εἰς στήριξιν τούτων ἐπάγεται ὁ φιλόσοφος: «ἐν μὲν γὰρ ταῖς σιτάσεσι καὶ τοῖς πολέμοις ὁ Θουκυδίδης (III, 82, 4) φησὶν ὅτι ἔτιν ἐλωθυῖαν ἀξιῶσιν τῶν ὀνομάτων ἐς τὰ ἔργα ἀντήλλαξαν τῆς δικαιοσύνης. τόλμα μὲν γὰρ ἀλόγιστος ἀνδρεία φιλέταιρος ἐνομίσθη, μέλλησις δὲ προμηθῆς δειλία εὐπρεπής, τὸ δὲ σῶφρον τοῦ ἀνάνδρου πρόσχημα, καὶ τὸ πρὸς ἅπαν συνετὸν ἐπὶ πᾶν ἀργόν».

Ἡ ἐκ τοῦ Θουκυδίδου περικοπὴ αὕτη ἀποδίδεται μετ' ἀπολύτου ἀκριβείας ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου. Εἶναι ἐν τούτοις ἀπρόσφορος ἐκ πρώ-

της ὄψεως αἰτιολογία, ἀλλὰ κατὰ βάθος φαίνεται εὐσταθοῦσα. Ὡς πρὸς τὰ « ὀνόματα » τοιαύτη « ἀνταλλαγὴ », ἀποτελεῖ κατὰ τὸν φιλόσοφον « διαστροφὴν ἀρχῆς καὶ πηγῆς τοῦ βίου », ὅτι δὲ δὲν δύναται αὕτη νὰ εἶναι τι τὸ φυσικῶς καὶ ὑγιῶς ἔχον δεικνύει τὸ ἐπιφερόμενον ἐκ τοῦ Θουκυδίδου, καθ' ὃ ἡ « ἀνταλλαγὴ » αὕτη, κατὰ ταῦτα δὲ τὰ συγκεκριμένα, συμβαίνει ἐν « ταῖς σιάσεσι », ταῖς πολιτικαῖς δηλονότι διαμάχαις, καὶ « τοῖς πολέμοις ». Ἐπὶ τούτοις εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι ὡς πρὸς τὰ « ὀνόματα ἀνταλλαγῆς », ἄνευ ὁμῶς συναφείας εἰδικῶς πρὸς « τὰς σιάσεις » καὶ « τοὺς πολέμους » φέρεται παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει¹, ἀλλ' αὕτη δὲν φαίνεται ληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ὑπ' ὄψιν. Ἡ παρὰ τῷ ἱστορικῷ ἀποψις χρησιμοποιεῖται εἰς ἐπίρρωσιν ἄλλης παρὰ τῷ φιλοσόφῳ, ἄνευ δὲ οἰσodήποτε ὡς πρὸς τὸ κείμενον ἐποχῆς².

2) Αὐτόθ. 35, Ἡθ. 73 Α. Τοῦ λόγου ὄντος περὶ φιλίας ἀναγιγνώσκεται: « ἔτι τοίνυν ὁ μὲν Θουκυδίδης (II, 64, 5) φησὶν ὅστις ἐπὶ μεγίστοις τὸ ἐπίφθονον λαμβάνει, ὁρθῶς βουλευέται· τῷ δὲ φίλῳ προσήκει τὸ ἐκ τοῦ νοουθετεῖν ἐπαχθὲς ὑπὲρ μεγάλων ἀναδέχεσθαι καὶ σφόδρα διαφερόντων ».

Ἡ ἐκ τοῦ Θουκυδίδου, συγκεκριμένως δ' ἐκ δημηγορίας τοῦ Περικλέους ἀποψις, ἡ ὁποία παρέχεται αὐτολεξεί ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου, εὔρηται παρ' αὐτῷ καὶ ἀλλαχοῦ, μεταβιβλημένη δέ, καθ' ὅσον τοῦτο ἐπεβάλλετο ἐκ τοῦ πλαγίου λόγου, ἦτοι Περὶ δυσ. 18, Ἡθ. 535 Ε. Ἐνταῦθα

1. Ἀριστλ. Ῥητορ. Α', 9, 1367α, 33: « ληπτέον δὲ καὶ τὰ σύνεγγυς τοῖς ὑπάρχουσιν ὡς ταῦτ' ὄντα καὶ πρὸς ἔπαινον καὶ πρὸς ψόγον, οἷον τὸν εὐλαβῆ ψυχρὸν καὶ ἐπίβουλον καὶ τὸν ἠλίθιον χρησιτὸν καὶ τὸν ἀνάλιγτον πρᾶον ».

2. Παρὰ παλαιοῖς καὶ νεωτέροις διευτυπώθησαν τοιαῦται ἐποχαί. Οὕτως παρὰ τῷ Σχολιαστῇ: « φιλέταιρος· παρελκόντως κείται· κέχρηται δὲ αὐτῷ διὰ τὸ προθεῖναι τόλμαν ἀλόγιστον, ἵνα παρίσσωσι γένηται »· παρὰ τῷ J. Ros (Die μεταβολὴ (variatio) als stilprinzip des Thukydides, Paderborn, 1938, σ. 103) ὑποστηρίζεται ὅτι αἱ λ. « τόλμα » καὶ « ἀνδρεία » ἐνταῦθα εἶναι παράδειγμα τῆς συνήθους ταύτης variatio, ὁμοίως δὲ ὑποστηρίζεται παρ' αὐτῷ (ἐνθ' ἄνωτ., σ. 104) περὶ τῶν λέξεων « τὸ σῶφρον » καὶ « τὸ ξυρετόν ». Συντασσόμεθα πρὸς τὴν γνώμην τοῦ A. W. Gomme (ἐνθ' ἄνωτ., τόμ. Β', Ὁξφόρδη, 1956, σ. 374, ἐνθεν ἐλήφθησαν καὶ τὰ ἀνωτέρω), καθ' ἣν ἄλλως ἔχουσι τὰ πράγματα, καὶ ἡ λ. « φιλέταιρος » ἔτι εἶναι θεμελιώδους σημασίας: « in the interests of the party ». Σπουδαίαν ὑπὲρ τῆς γνώμης ταύτης ἐνδειξιν ἀποτελεῖ τὸ μὴ μνημονευόμενον γεγονός ὅτι ὁ Πλούταρχος δὲν ἔχει ὑπ' ὄψιν οἰσodήποτε ἐνταῦθα ἐποχὴν, χαρακτηρίζων δὲ διὰ τῆς λ. « κακία » τὴν λ. « τόλμα », ἀναφέρεται ἀναγκαίως καὶ εἰς τὸ συνοδεῦον τὸ οὐσιαστικὸν τοῦτο ἐπίθετον « ἀλόγιστος ».

κρίνεται ὡς πρέπον τὸ « μήτε τοῖς δεδιττομένοις μήτε τοῖς κολακεύουσιν ἐνδιδόναι » καὶ ἐπιφέρεται : « ὁ μὲν οὖν Θουκυδίδης, ὡς ἀναγκαίως ἐπομένου τῷ δύνασθαι τοῦ φθονεῖσθαι, 'καλῶς' φησὶ 'βουλευέσθαι τὸν ἐπὶ μεγίστοις λαμβάνοντα τὸ ἐπίφθονον' ». Κατὰ τὴν θουκυδίδειον ἄποψιν εἶναι ὁρθὸν ἐπὶ μεγίστων ζητημάτων νὰ ἀναλαμβάνη τις τὸ « ἐπίφθονον », τὸ νὰ καταστῇ δηλονότι ὑποκείμενον φθόνου. Οὕτω καὶ εἰς τὸν φίλον ἀρμόζει, ὡς ὑποστηρίζεται παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ, τὴν ἐκ τοῦ νοθετεῖν δυσφορίαν νὰ ἀναδέχεται εἰς « μεγάλα καὶ σφόδρα διαφέροντα » ζητήματα. Ἀνάλογα παρατηρητέα καὶ περὶ τοῦ δευτέρου πλουταρχείου χωρίου. Τὸ καθόλου παρὰ τῷ ἱστορικῷ φερόμενον καλῶς ἐντάσσεται ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ φιλοσόφου προβαλλόμενον εἰς δύο μερικωτέρας περιπτώσεις ¹.

β) Γυναικ. ἀρετ. 1, Ἡθ. 242 E : « Περὶ ἀρετῆς, ὧ Κλέα, γυναικῶν οὐ τὴν αὐτὴν τῷ Θουκυδίδῃ (II, 45, 2) γνώμην ἔχομεν. ὁ μὲν γάρ, ἥς ἂν ἐλάχιστος ἦ παρὰ τοῖς ἐκίος πόγου περὶ ἢ ἐπαίνου λόγος, ἀρίστην ἀποφαίνεται, καθάπερ τὸ σῶμα καὶ τοῦνομα τῆς ἀγαθῆς γυναικὸς οἰόμενος δεῖν κατάκλειστον εἶναι καὶ ἀνέξοδον. ἡμῖν δὲ κομψότερος μὲν ὁ Γοργίας φαίνεται, κελεύων μὴ τὸ εἶδος ἀλλὰ τὴν δόξαν εἶναι πολλοῖς γνώριμον τῆς γυναικὸς ἀριστα δ' ὁ Ῥωμαίων δοκεῖ νόμος ἔχειν, ὥσπερ ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ δημοσίᾳ μετὰ τὴν τελευτὴν τοὺς προσήκοντας ἀποδιδούς ἐπαίνους ».

Ἐν τῷ Ἐπιταφίῳ τοῦ Περικλέους παρὰ Θουκυδίδη (ἐνθ' ἄνωτ.) ἀναγινώσκειται « βραχεῖα παραινέσεις », δι' ἧς ὁ ρήτωρ « ἅπαν σημανεῖ », ἔχουσα ὡς ἀκολουθῶς : « τῆς τε γὰρ ὑπαρχούσης φύσεως μὴ χεῖροσι γενέσθαι ὑμῖν μεγάλη ἢ δόξα καὶ ἥς ἂν ἐπ' ἐλάχιστον ἀρετῆς περὶ ἢ πόγου ἐν τοῖς ἀρσεσι κλέος ἦ ».

Ἀντίθετα πρὸς τὰ ἀνωτέρω ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου, ἀνάλογα δὲ κατὰ τὴν οὐσίαν, ἂν μὴ καὶ κατὰ τὴν λέξιν, πρὸς τὰ παρὰ Θουκυδίδη ὑποστηρίζονται ἐν ἄλλῳ ἔργῳ ἐκ τῶν Ἡθικῶν 217 F, ἐν *Ἀποφθέ-

1. Παρὰ A. W. Gomme (ἐνθ' ἄνωτ., τόμ. Β', σ. 180) παρατηρεῖται ὅτι ἡ σημασία τῶν παρὰ Θουκυδίδη ἐνταῦθα εἶναι διάφορος τῶν παρ' Εὐριπίδῃ (Φοίν. 524 - 525 : « εἶπερ γὰρ ἀδικεῖν χρεή, τυραννίδος περὶ | κάλλιστον ἀδικεῖν »). Ὡς ἐκ τούτου δὲν ἔχει θέσιν ἢ ὑπ' ἐκδοτῶν τοῦ Θουκυδίδου γινομένη μεταξὺ τῶν δύο τούτων χωρίων σύγκρισις. Συμφωνοῦμεν πρὸς τὰ ἀνωτέρω τοσοῦτο μᾶλλον, καθ' ὅσον εἰς τὰ παρὰ Gomme προβαλλόμενα ἐπιχειρήματα δύναται νὰ προστεθῇ ἢ ἐνταξίς τοῦ θουκυδιδαίου ἐν τῷ ἀνωτέρῳ πλουταρχίῳ χωρίῳ, ἣν δὲν εὗρομεν λαμβανομένην ὑπ' ὄψιν.

γμασι λακωνικοῖς (Nachstädt): « Ἄρεως, ἐπαινούντων τινῶν οὐκ ἰδίας ἀλλὰ τινος τῶν ἀλλοτρίων γυναικῶν, 'μὰ τοὺς θεοὺς' εἶπε 'περὶ τῶν καλῶν κάγαθῶν γυναικῶν οὐδένα δεῖ λόγον [εἰκῆ] λέγεσθαι, ἀγνοεῖσθαι δ' αὐτὰς τὸ παράπαν, ὅποια τυγχάνουσι, πλὴν μόνοις τοῖς συμβιοῦσι' ». Ἡ γνησιότης τοῦ ἔργου τούτου ἀμφισβητεῖται, ἀλλὰ καὶ ἂν τοῦτο εἶναι γνήσιον, ἡ παράθεσις ἀποφθέγματος δὲν σημαίνει ἐκ μέρους τοῦ συγγραφέως ἀποδοχὴν τῶν δι' αὐτοῦ ὑποστηριζομένων. Ἐπομένως δὲν δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι ἔχομεν ἐνταῦθα ἀντίφασιν τοῦ Πλουτάρχου.

Ἐκ τοῦ « οὐ τὴν αὐτὴν τῷ Θουκυδίδῃ γνώμην ἔχομεν » ἐν τῷ ἡμετέρῳ χωρίῳ εὐλόγως ἔχει νὰ ἀναμένηται μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς « γνώμης » τοῦ ἱστορικοῦ καὶ ἡ παράθεσις τῆς ἰδίας τοῦ ἀντικρουόντος φιλοσόφου ἀπόψεως. Ἐν τούτοις μετὰ τὴν « γνώμην » ταύτην ἐκτίθεται τί φαίνεται εἰς τὸν Πλούταρχον ἄλλοθεν, πρῶτον μὲν καὶ κατὰ θεωρίαν μᾶλλον, δεύτερον δ' ἐν τῇ πράξει μάλιστα καλῶς ἔχον' κατὰ θεωρίαν μὲν ἐκ τοῦ Γοργίου φαίνεται προσφυστέρα ἡ σύστασις « μὴ τὸ εἶδος ἀλλὰ τὴν δόξαν εἶναι πολλοῖς γνώριμον τῆς γυναικός », ἐν τῇ πράξει δ' ἐκ τῶν Ῥωμαίων ἄριστα ἔχων ὁ νόμος αὐτῶν¹, « ὥσπερ ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ δημοσίᾳ μετὰ τὴν τελευτὴν τοὺς προσήκοντας ἀποδιδούς ἐπαίνους ».

Ὁ ἐκ Χαιρωνείας φιλόσοφος ἀντιφέρεται πρὸς τὸν Ἀθηναῖον ἱστορικόν, ἐρχόμενος οὕτως ἐπὶ τούτου τοῦ θεμελιώδους θέματος εἰς ἀντίθεσιν οὐ μόνον πρὸς τὰς Ἀθήνας² ἀλλὰ καὶ τὴν Σπάρτην, τὴν ἑτέραν κυρίαν ἐκπρόσωπον τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ κόσμου, τῆς ὁποίας τοὺς θεσμοὺς τοσοῦτον ἐθαύμαζεν. Ἡ μελέτη, οὐχ ἦτιον δὲ ἡ ἰδία

1. Τὰ « ἡμῖν... φαίνεται, δοκεῖ » κατὰ τὴν ἀρχαιότροπον προσωπικὴν σύνταξιν εἶναι ταυτόσημα, παρὰ δὲ τὸ δεύτερον τῶν ρημάτων τούτων νοητέον τὸ « ἡμῖν » ἐν τῷ δευτέρῳ κύκλῳ, ὅπερ παρελείφθη, ἵνα μὴ δοθῆ ἀπᾶδουσα ἔμφασις εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Πλουτάρχου.

2. Τὰ παρὰ Θουκυδίδῃ ἐνταῦθα πρέπει νὰ ἀπηχῶσι γενικωτέρας ἐν τῇ ἀθηναϊκῇ τότε κοινωνίᾳ ἀντιλήψεις. Κατὰ τὸν A. W. Gomme (ἐνθ' ἄνωτ., τόμ. Β', σ. 143) ἄριστον σχόλιον τοῦ θουκυδιδείου χωρίου εἶναι στίχοι τοῦ Ἀριστοφάνους (Λυσιστρ. 507 - 515), καθ' οὓς εἰς ἐρώτησιν τῆς γυναικός « τί βεβούλευται περὶ τῶν σπονδῶν ἐν τῇ σιήλῃ παραγράψαι ἐν τῷ δήμῳ τήμερον ὑμῖν » ἀπαντᾷ ὁ σύζυγος δι' ἐρωτήσεως: « τί δὲ σοὶ ταῦτε'; οὐ σιγήσει; ». καὶ ἡ γυνὴ ἐπιφέρει περὶ ἑαυτῆς: « καγὼ ῥσίγων ». Γενικώτερον περὶ τοῦ θέματος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς κοινωνίας, ἐκτὸς ἄλλων πολλῶν, βλ. ἐκ τῶν νεωτέρων κ. A. W. Gomme (Essays in Greek history and literature, Ὁξφόρδη, 1937, σ. 89 κ.ἐξ.).

ἐμπειρία¹ ἔφερον τὸν Πλούταρχον εἰς προσωπικὰς ὡς πρὸς τὴν ἐν τῇ κοινωνίᾳ θέσιν τῆς γυναικὸς ἀντιλήψεις, προηγμένας μὲν, ἀλλὰ καὶ λελογισμένας². Ὅμως καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, μοναδικῇ παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ ὡς φιλοσόφῳ, τῆς ἀντιθέσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Θουκυδίδην, δὲν μειοῦται, ἀλλὰ μᾶλλον ἐξαιρείται ὁ Ἀθηναῖος ἱστορικός. Ἡ θουκυδίδειος ἄποψις προβάλλεται ἐν αὐτῇ τῇ πρώτῃ ἀρχῇ τοῦ ἔργου, εἰς ἀντίκρουσιν δὲ αὐτῆς προσφέρονται οὐχὶ ἴδιαι ἀπλῶς τοῦ Πλουτάρχου γνῶμαι, ἀλλὰ τὰ κατ' αὐτὸν μέγιστα σημαίνοντα, ὡς ἡ κατὰ Γοργίαν ἄποψις καὶ ἡ παρὰ Ρωμαίους πρᾶξις³.

Ἡ ἀπόδοσις τῶν ἐκ τοῦ Θουκυδίδου λαμβανομένων εἶναι καὶ ὡς πρὸς τὴν λέξιν ἐπιμελής. Τὸ « ἀρίστη » τοῦ πλουταρχείου χωρίου ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ « ἐλάχιστος » φαίνεται ἀναφερόμενον πρὸς τὸ παρὰ Θουκυδίδην « ἅπαν ».

4) Περ. Ἀλεξ. τύχ. ἢ ἀρετ. 12, Ἡθ. 333 C. Διαπιστῶν ὁ Πλούταρχος ὅτι « οἱ φιλόσοφοι τῶν πολλῶν διαφέρουσι τῷ τὰς κρίσεις ἔχειν ἐρωσμένας παρὰ τὰ δεινὰ καὶ πεπηγυίας », παρατηρεῖ κατόπιν, προφανῶς περὶ τῶν πολλῶν: « θραύουσιν οἱ καιροὶ παρὰ τὰ δεινὰ τοὺς λογισμούς, καὶ τὰς κρίσεις ἐκκρούουσιν αἱ φαντασίαι τῶν κινδύνων ἐγγὺς γενομένων. φόβος γὰρ οὐ μόνον μνήμην ἐκπλήττει κατὰ τὸν Θουκυδίδην (II, 87, 4), ἀλλὰ καὶ προαίρεσιν πᾶσαν καὶ φιλοτιμίαν καὶ δρμήν, (εἰ μὴ) μηρίνθους φιλοσοφία περιτέθεικεν ».

1. Τοῦτο ὅλως εὐλογον προκειμένου περὶ ἀνδρός, ὁ ὁποῖος διῆλθε τὸν βίον ἐν τῇ θαλπωρῇ τῆς οἰκογενειακῆς ἐστίας καὶ ἔγραψε δοκίμια, οἷα τὸ ἐξ οὗ τὸ ἡμέτερον χωρίον « *Γυναικῶν ἀρεταί* » (Ἡθ. 242 E κ.ἐξ.) καὶ « *παραμυθητικὸς πρὸς τὴν γυναῖκα* » (Ἡθ. 608 A κ.ἐξ.). Ἡ θαλπωρὴ αὕτη ἰδιαιτέρως ἐξαιρείται παρὰ πολλοῖς, ἐπ' ἐσχάτων δὲ παρὰ R. Flacelière (*Plutarque vies*, τόμ. A', Παρίσιοι, 1957, παρὰ Budé, σ. XVIII εἰσαγ.).

2. Ὡς πρὸς τοῦτο σημειωτέον ὅτι ἀλλαγῆ παρ' αὐτῷ (Περὶ ἀρ. κακ. 1, Ἡθ. 100 D, Paton) παρατίθεται ἐκ τοῦ Μενάνδρου ἀπόσπασμα (302), καθ' ὃ τις εἶναι, « *ἐπὶ ἀνοίξῃ τὰς θύρας, τρισάθλιος* », τοῦτο δέ, καθ' ὅσον « *γυνὴ κραιεῖ πάντων, ἐπιτάττει, μάχεται αἰεὶ* », ἐπιφέρεται δὲ χαρακτηριστικῶς ὑπὸ τοῦ ἐκ Χαιρωνείας φιλοσόφου: « *καίτοι γυναικὸς οὐ χαλεπῶς ἄν τις ἀπαλλαγείη πονηρᾶς ἀνῆρ ὦν, μὴ ἀνδράποδον* ».

3. Ἐν τῷ Βίῳ τοῦ Καμίλλου (8) ὁ Πλούταρχος ἐκθέτει τὸ ἱστορικὸν τοῦ « νόμου » τούτου, ἐπαγόμενος ὅτι « *οὐ γὰρ ἦν εἰθισμένον πρότερον ἐγκωμιάζεσθαι γυναῖκα δημοσίᾳ τελεντήσασαν* ». Εἰδήσεις περὶ τοῦ « νόμου » ἔχομεν, ὡς εἶχός, καὶ παρὰ Ρωμαίους, ὡς τῷ Κικέρωνι (*De orat.* B', 11, 44) καὶ τῷ Λιβίῳ (E', 50).

Τὸ ἐκ τοῦ Θουκυδίδου, ἐκ δημηγορίας δέ, λαμβανόμενον ἐνταῦθα παρέχεται αὐταῖς λέξεσιν¹, κατὰ τὸ φαινόμενον δὲ μόνον τροποποιεῖται ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου. Κατὰ βάθος γενικὴν ἄποψιν αὐτοῦ ἐπιζητεῖ ἐνταῦθα ὁ φιλόσοφος νὰ στηρίξη. Ἡ δὲ πρὸς τοῦτο ἐκ τοῦ Θουκυδίδου προσαγομένη γενικὴ ἐπίσης ἄποψις καλῶς εὑρίσκειται ἔχουσα, διευρύνεται δὲ ὡς πρὸς τὸ πεδῖον ἐνεργείας: «ὁ φόβος καὶ προαίρεσιν πᾶσαν καὶ φιλομίαν καὶ δρμὴν ἐκπλήττει», μὴ πληρουμένης ὁμως βασικῆς προὔποθέσεως: «(εἰ μὴ) μηρίνθους φιλοσοφία περιτέθεικεν».

5) Περ. δυσωπ. 10, Ἡθ. 533 A. (Pohlenz). Ὁ Πλούταρχος εὐφρόμως παραθέτων ἀνέκδοτα τοῦ Φωκίωνος, τελευταῖον δέ: «καὶ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἐπιδοῦναι κελεύοντις αὐτὸν ἐν ἐοριῇ καὶ κροτιῦντας αἰσχύνομαι» εἶπεν ὑμῖν μὲν ἐπιδιδούς τούτω δὲ μὴ ἀποδιδούς Καλλικλέα δείξας τὸν δανεισιτῆν» ἐπάγεται, εἰς κύρωσιν τοῦ καλῶς ἔχοντος τῶν ὑπὸ τοῦ Φωκίωνος λεχθέντων, «πενίαν γὰρ οὐχ ὁμολογεῖν αἰσχρόν»² ὡς Θουκυδίδης φησὶν (II, 40, 1) ἄλλ' ἔργω μὴ διαφεύγειν αἴσχιον».

Παρὰ Θουκυδίδη (ἐνθ' ἄνωτ.), ἐν δημηγορίᾳ δὲ πάλιν, τῷ Ἐπιταφίῳ τοῦ Περικλέους, ἀναγινώσκειται: «τὸ πένεσθαι οὐχ ὁμολογεῖν τινὶ αἰσχρόν, ἀλλὰ μὴ διαφεύγειν ἔργω αἴσχιον». Ἐφ' ὅσον καλῶς ἀναγινώσκειται τὸ παρὰ Πλουτάρχῳ ἀντίστοιχον μέρος, ἡ μόνη μεταξὺ τῶν δύο μερῶν διαφορὰ εἶναι ὡς πρὸς τὴν θέσιν τῆς λ. «ἔργω». Ἡ μετάθεσις τῆς λέξεως ταύτης φαίνεται παρὰ Πλουτάρχῳ ἐπιβεβλημένη ἐξ ἀνάγκης, οὐχὶ βιβλιῶς ἀδηρίτου, ἀποφυγῆς τῆς χασμωδίας, ἀλλὰ καὶ ἄλλως κρίνεται οὐχὶ ἀφυῶς ἔχουσα, δοθείσης τῆς ἀντιθέσεως: «οὐχ ὁμολογεῖν — ἔργω μὴ διαφεύγειν» τοῦλάχιστον ὡς πρὸς

1. Σημειωτέον ὅτι παρὰ Θουκυδίδη (ἐνθ' ἄνωτ.) ἀναγινώσκειται «ἐκπλήσσει» καὶ οὐχὶ «ἐκπλήττει». Ἡ διαφορὰ τοῦ τύπου, οὐδὲν ὡς πρὸς τὰ ἡμέτερα πράγματα δηλοῦσα, ἀποδοτέα οὐχὶ εἰς ἀνακρίβειαν, ἀλλ' εἰς γνωστὴν ροπὴν πρὸς τὸ ἀττικίζειν παρὰ Πλουτάρχῳ καὶ τὴν ἀνάγκην ἐν τούτῳ προσαρμογῆς πρὸς τὸ καθόλου λεκτικὸν αὐτοῦ.

2. Παρ' ἐκδόταις, ἐν οἷς καὶ τελευταῖοι, ὁ Βερναρδάκης καὶ ὁ Pohlenz, φέρεται: «πενίαν γὰρ οὐχ ὁμολογεῖν αἰσχρόν», ὅτε ἡ λέξις «πενίαν» φέρεται ἀποδιδομένη εἰς τὸ κείμενον τοῦ Θουκυδίδου, ἐν ᾧ παρέχεται «τὸ πένεσθαι». Εὐρίσκομεν ὀρθότερον νὰ ἀνοίξωμεν τὰ εἰσαγωγικά τοῦ θουκυδιδείου κειμένου μετὰ τὸν «γάρ», ὅτε αἱ λέξεις «πενίαν γάρ» εἶναι τοῦ Πλουτάρχου, οὐδεμία δὲ ἀνακρίβεια προκύπτει ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἀντλούμενον χωρίον.

τὸν λόγον καὶ τὸ ἔργον¹. Ὅπως δὲ ποτε, ἢ μεταξὺ τῶν δύο μερῶν διαφορὰ αὕτη οὐδεμίαν ἐπιφέρει μεταβολὴν εἰς τὸν νοῦν τοῦ χωρίου.

Ἡ ἐν εἴδει « γνωμολογίας » ἐκ τοῦ Θουκυδίδου γενικὴ ἄποψις ἐν τῷ ἡμετέρῳ πλουταρχείῳ χωρίῳ θεραπεύει τὴν ἀνάγκην αἰτιολογίας οὐχὶ ὀλοκλήρου τοῦ ἀνεκδότου τοῦ Φωκίωτος, ἀλλὰ τμήματος, τοῦ δευτέρου, μόνον αὐτοῦ, ὅμως καὶ τούτου οὐχὶ κατὰ συνάρτησιν πρὸς τὸ πρῶτον, ἀλλὰ μονομερῶς καὶ ὑπὸ μόνην τὴν ἔποψιν τῆς δημοσίᾳ ὁμολογίας τοῦ ὀφειλομένου τῷ Καλλικλεῖ δανείου, ἔποψιν δέ, ἢ ὁποῖα κατὰ τὸν ἀφηγούμενον παριστᾶται, ἀλλὰ δὲν εἶναι κατὰ τὸν εἰπόντα τὸ ἀνεκδοτὸν ἢ προέχουσα. Κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον ἢ ἀπόδοσις τοῦ δανείου προέχει τῆς ἐκουσίας εἰσφορᾶς. Κατὰ ταῦτα ἢ χρησιμοποίησις ἐνταῦθα τῆς ἐκ τοῦ Θουκυδίδου γενικῆς ἀπόψεως δὲν φαίνεται ἢ προσφορωτέρα. Εἶναι καὶ τοῦτο ἔνδειξις τῆς μὴ γνησιότητος τοῦ ἐξ οὗ τὸ ἡμέτερον χωρίον ἔργου.

6) Περὶ φθόν. κ. μίσ. 7, Ἡθ. 538 C. Ὁ Πλούταρχος ἐρευνᾷ περιπτώσεις « λύσεως » ἔχθρας καὶ μίσους: « λύουσι γὰρ (sc. οἱ φθονοῦντες) ἔχθρας καὶ μῖσος ἢ πεισθέντες μηδὲν ἀδικεῖσθαι ἢ δόξαν ὡς χρησίων, οὓς ἐμίσουν ὡς πονηρούς, λαβόντες ἢ τρίτον εὖ παθόντες », ἐπιφέρει δὲ πρὸς αἰτιολογίαν τοῦ τελευταίου: « ἢ γὰρ τελευταία χάρις, ὡς Θουκυδίδης φησὶ (I, 42, 3), κἂν ἐλάττων ἢ καιρὸν ἔχουσα δύναται μείζον ἔγκλημα λῦσαι ».

Παρὰ Θουκυδίδη (ἐνθ' ἄνωτ.) ἐκ δημηγορίας ἐπίσης ἀναγινώσκεται: « ἢ γὰρ τελευταία χάρις καιρὸν ἔχουσα, κἂν ἐλάσσων ἢ, δύναται μείζον ἔγκλημα λῦσαι ».

Τὸ ἐκ τοῦ Θουκυδίδου ἀντλούμενον ἀποδίδεται κατ' οὐσίαν καλῶς ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου. Ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν τύπων « ἐλάττων » καὶ « ἐλάσσων » ἢ αὕτη πρὸς τὴν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν μεταξὺ « ἐκπλήττει » καὶ « ἐκπλήσσει »² καὶ ὡς ἐκείνη ἐρμηνευτέα, ἢ μετάθεσις δὲ τοῦ « κἂν ἐλάττων ἢ », οὐχὶ ἢ πρώτη ἀνιχνευομένη ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ παρὰ Πλουτάρχῳ³, δυσκόλως δὲ αὕτη δυναμένη εἰς ἄλλα νὰ ἀποδοθῇ ἢ εἰς ἀβλεψίαν εἴτε τοῦ Πλουτάρχου εἴτε ἀντιγραφέως τινός, οὐδόλως μεταβάλλει τὸν νοῦν τοῦ χωρίου.

1. Δὲν ἀποκλείεται καὶ ἐν κώδιξι τοῦ Θουκυδίδου ἢ λ. « ἔργω » νὰ παραδίδηται ἀμέσως μετὰ τὴν λ. « ἀλλὰ » καὶ νὰ μὴ ἔχη τοῦτο ἀναγραφῇ ἐν τῷ appar. crit., κριθὲν ὡς ἄνευ σημασίας.

2. Βλ. ἄνωτ., σ. 228 κ.ἐξ. καὶ σημ. (σ. 229) 1.

3. Περὶ τούτου βλ. κατ., σ. 234, σημ. 1.

Ὡς πιστεύομεν, ἀντιστοιχία ἐν τῷ « τρίτον εὖ παθόντες » καὶ τῷ θουκυδιδεῖω χωρίῳ μεταξὺ τοῦ « τρίτον » καὶ τοῦ « τελευταία », βεβιασμένη καὶ τεχνητὴ οὕσα, δὲν φαίνεται ἀνήκουσα εἰς τὸν Πλούταρχον. Τὸ « εὖ παθόντες » νοητέον ἐν σχέσει πρὸς τὸ « λύειν ἐχθρας καὶ μῖσος », οὕτω δὲ τὸ « εὖ παθεῖν » νοητέον ὡς τέλος, ἢ « ἐχθρα δὲ καὶ τὸ μῖσος » ὡς ἀρχή. Ἐν τῷ ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ χωρίῳ ἢ « χάρις » νοητέα ἐν σχέσει πρὸς τὸ « ἔγκλημα ». Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἢ λ. « τελευταία » κεῖται οὐχὶ ἐπιθετικῶς, ἀπλῶς, νοουμένου ὅτι προηγήθησαν ἄλλαι « χάριτες », ἀλλὰ μᾶλλον ἐπιρρηματικῶς, ἐν ἧ σημασίᾳ τὸ ἐν τέλει, νοουμένου δὲ ὅτι προηγήθησαν προστριβαί, δι' ἧς τὸ « ἔγκλημα »¹. Ἡ ἐν τῷ θουκυδιδεῖω χωρίῳ ἀντίθεσις μεταξὺ τοῦ « ἐλάττων » καὶ « μείζον » κεῖται, καθ' ἡμᾶς, πρὸς ἕξαρσιν τοῦ « τελευταία », κατ' οὐδὲν μειοῦσα τὴν ἐνταῦθα ἀντιστοιχίαν τῆς θουκυδιδείου πρὸς τὴν πλουτάρχειον γενικὴν ἀποψιν, ἢ ὅποια εἶναι παρὰ τὰ φαινόμενα κατὰ βάθος ἀπόλυτος. Προσθετέον ὅτι ἐκ τῆς συγκριτικῆς ταύτης μελέτης τοῦ πλουτάρχου καὶ τοῦ θουκυδιδείου χωρίου ἐπεκουρήθη μεγάλως ἡ κατανόησις τοῦ τελευταίου.

7) Εἰ πρεσβυτ. πολιτευτ. 1, Ἡθ. 783 E. Τοῦ λόγου ὄντος περὶ τοῦ κόπου ἐν σχέσει πρὸς τὴν κτῆσιν τῶν ἀγαθῶν, παρατηρεῖται ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου: « ὅπερ οὐδὲ λέγειν καλὸν οὐδ' ἀποδέχεσθαι τῶν λεγόντων ὡς κερδαίνοντες μόνον οὐ κοπιῶμεν ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ Θουκυδίδου (II, 44, 4) παράγειν ἐπὶ τὸ βέλτιον, μὴ τὸ φιλότιμον ἀγῆρω μόνον ἡγουμένους, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ κοινωνικὸν καὶ πολιτικόν ».

Παρὰ Θ ο υ κ υ δ ί δ η (ἐνθ' ἄνωτ.), καὶ ἐνταῦθα ἐκ δημηγορίας, τοῦ Ἐπιταφίου τοῦ Περικλέους, φέρεται: « τὸ γὰρ φιλότιμον ἀγῆρων μόνον, καὶ οὐκ ἐν τῷ ἀχρείῳ τῆς ἡλικίας τὸ κερδαίνειν, ὥσπερ τινὲς φασί, μᾶλλον τέρπει, ἀλλὰ τὸ τιμᾶσθαι ».

Καίτοι τμῆμα μόνον μικρὸν τοῦ θουκυδιδείου ρητῶς ἐν τῷ πλουτάρχειῳ χωρίῳ λαμβάνεται, ποιά τις ἀντιστοιχία καὶ ἀλλαχοῦ μεταξὺ τῶν δύο χωρίων ἀνιχνεύεται, ἦτοι « οὐδὲ... ὡς κερδαίνοντες μόνον οὐ κοπιῶμεν » — « οὐ... τὸ κερδαίνειν... μᾶλλον τέρπει ». Ὅμως καὶ τὸ λαμβανόμενον ἐκ τοῦ Θουκυδίδου δὲν γίνεται ἀπλῶς δεκτόν, ἀλλὰ συμπληροῦται, κυρίως ἐκτεινομένου τοῦ πεδίου, ἐν ᾧ ἡ ἔννοια τοῦ

1. Οὕτως παρὰ τοῖς παλαιοῖς, ὡς καὶ νεωτέροις, σαφέστατα δέ, κατὰ μίμησιν παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει (B', 137): « ὥστε Θηβαίους μὲν, εἰ καὶ πλεονεῖχον τῶν ἀδικημάτων, λευκέναι πάντα ταῖς τελευταίαις εὐεργεσίαις ».

« ἀγήρω », πλὴν τοῦ « φιλοτίμου », καὶ εἰς « τὸ κοινωνικὸν καὶ πολιτικόν ». Λέγομεν κυρίως, καθ' ὅσον ἐκ τοῦ « μᾶλλον » πρέπει νὰ νοηθῆ οὐχὶ ἀπλῶς ὅτι ἐκτείνεται τὸ πεδίον τοῦτο « εἰς τὸ κοινωνικὸν καὶ πολιτικόν », ἀλλ' ὅτι μᾶλλον ἐκεῖ ἀνήκει. Καὶ ἐντεῦθεν ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ὄλου πλουταρχείου χωρίου πρέπει νὰ συναχθῆ οὐχὶ ὅτι γενικὴν τινα παρὰ τῷ ἱστορικῷ ἀποψιν συμπληροῖ καθ' ἑαυτὴν ὁ φιλόσοφος, ἀλλ' ὅτι ἐξαίρων ἐνταῦθα γενικὰς ἰδέας, οἷαι αἱ τοῦ « κοινωνικοῦ καὶ πολιτικοῦ », ἐπιζητεῖ νὰ στηριχθῆ εἰς τὴν παρὰ Θουκυδίδη γενικὴν ἀποψιν διευρύνων αὐτήν.

Ἐκ τῶν ἐπτὰ ἐπὶ γενικῶν ἀπόψεων χωρίων, τὰ ὅποια ἐκ τοῦ Θουκυδίδου λαμβάνονται ἐν τοῖς Ἠθικοῖς παρὰ Πλουτάρχῳ, τὰ πέντε ἀνήκουσιν εἰς δημηγορίας, ἐκ τούτων δὲ τὰ τρία εἰς τὸν Ἐπιτάφιον τοῦ Περικλέους.

Τὰ ἐκ τοῦ Θουκυδίδου ἐντάσσονται ἐν χωρίοις τῶν Ἠθικῶν, ἐνθα κατὰ κανόνα ὁ λόγος περὶ γενικῆς τινος ἀπόψεως. Τὰ θέματα μεγάλως ποικίλλουσιν, ἀλλ' ἢ παρὰ τῷ ἱστορικῷ τιθεμένη γενικὴ ἀποψις δὲν ταυτίζεται πολλάκις πρὸς τὴν παρὰ τῷ φιλοσόφῳ παρὰ τούτῳ: τὸ « τῆς ἀρετῆς ὀνόματα τῇ κακίᾳ περιτιθέναι », τὸ νουθετεῖν « ὑπὲρ μεγάλων », τὸ ὑπὸ τῶν « καιρῶν » « θραύεσθαι παρὰ τὰ δεινὰ τοὺς λογισμούς », τὸ μὴ ἀποδιδόναι τὸ δανεισθέν, τὸ « λύειν ἔχθρας καὶ μῖσος εὖ παθόντας », « ἀγήρω μᾶλλον τὸ κοινωνικὸν καὶ πολιτικόν » παρ' ἐκείνῳ: τὸ « ἐν ταῖς σιτάσεσι καὶ τοῖς πολέμοις τὴν εἰωθυῖαν ἀξίωσιν τῶν ὀνομάτων ἐς τὰ ἔργα ἀνταλλάξαι », τὸ « ἐπὶ μεγίστοις τὸ ἐπίφθονον », τὸ « φόβον μνήμην ἐκπλήττειν », τὸ « πενίαν οὐχ ὁμολογεῖν » κλπ., ἢ ἐν τέλει ὀφειλομένη εὐγνωμοσύνη, « τὸ φιλότιμον ἀγήρω μόνον ». Ταυτισμὸς βεβαίως θὰ ἐσήμαινεν ἀπλὴν ἐπανάληψιν τῆς παρὰ Θουκυδίδη γενικῆς ἀπόψεως, τοιοῦτο δὲ τι δὲν θὰ ἱκανοποιεῖ τὸν Πλούταρχον, τοῦ ὁποίου πρόθεσις ἐν γένει εἶναι ἢ γόνιμος χρῆσις τῶν ἐκ τοῦ Θουκυδίδου λαμβανομένων, ἂν μὲν εἶναι εἰδήσεις, εἰς στήριξιν γενικοῦ παρατηρήματος, ἂν δὲ εἶναι γενικὴ ἀποψις, εἰς οὕτως ἢ ἄλλως ἐπίρρῳσιν ἄλλης, ἰδίας ἀπόψεως. Ἀλλὰ καὶ ὅσάκις ἢ αὐτὴ προβάλλεται ἀποψις ἐν τῷ θουκυδιδεῖῳ καὶ τῷ πλουταρχεῖῳ χωρίῳ, ὁ ταυτισμὸς δὲν εἶναι πάντοτε πλήρης: ἐν ἐνὶ τῶν πλουταρχείων χωρίων, τῷ περὶ τοῦ « ἀγήρω », γίνεται συμπλήρωσις καὶ ἐν ἑτέρῳ, τῷ περὶ τοῦ φόβου, διεύρυνσις, ἐν δυσὶ δὲ περιπτώσεσι (Ἠθ. 533 Α, αὐτόθ. 538 C) ἢ ἀντιστοιχία εἶναι ἐλλιπής, καθ' ὅσον τὰ ἐκ τοῦ Θουκυδίδου παρεχόμενα αἰτιολογοῦσιν ἐκεῖ μὲν τὸ τελευταῖον μέρος,

ἐνταῦθα δὲ τὸ « τρίτον » τῶν ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ὁμοῦ προτασσομένων.

Παρατηρητέον ἐν τέλει ὅτι ἡ ἀπόδοσις εἶναι ἐν τοῖς πλείστοις, καὶ ἐνθα συμπλήρωσις ἢ διεύρυνσις, αὐτολεξεί, ὅπου δὲ διαφοραί, ὡς ἐν τῷ περὶ πενίας καὶ « τῆς τελευταίας χάριτος », αὗται δὲν εἶναι ἐκ τῶν πραγμάτων κατὰ κανόνα ἀνερμήνευτοι καὶ δὲν ἀνατρέπουσι τὴν οὐσίαν τῶν λεγομένων.

Ε' - ΚΑΤΑ ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΝ ΦΡΑΣΕΙΣ

Ἐκτὸς τῶν γενικῶν ἀπόψεων, καὶ φράσεις ἐπίσης ἐκ τοῦ Θουκυδίδου λαμβάνει ὁ Πλούταρχος οὕτως ἢ ἄλλως, καὶ ταύτας, ὡς ἐκείνας, χρησιμοποιοῦν ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ.

1) Δημ. 6. Ὁ Πλούταρχος, ἀναλύων τοὺς γνωστούς ἐναντίον τῶν ἐπιτρόπων ἀγῶνας τοῦ Δημοσθένους, γράφει « ὡς δ' οὖν ἐν ἡλικίᾳ γενόμενος τοῖς ἐπιτρόποις ἤρξατο δικάζεσθαι καὶ λογογραφεῖν ἐπ' αὐτοὺς πολλὰς διαδύσεις καὶ παλινδικίας εὐρίσκοντας, ἐγγυμνασάμενος κατὰ τὸν Θουκυδίδην (I, 18, 3) ταῖς μελέταις οὐκ ἀκινδύνως οὐδ' ἀργῶς κατευτυχήσας... ».

Ἡ αὐτὴ φράσις καὶ ἐν ἔργῳ ἐκ τῶν Ἠθικῶν (Πῶς αἰσθ. ἑαυτ. προκ. ἐπ. ἀρ. 8, Ἠθ. 79 E), ἐνθ' ἐξ ἀφορμῆς τοῦ παραδιδομένου ὅτι ὁ Διογένης « τὸν πίνοντα ταῖς χερσὶ θεασάμενος ἐξέβαλε τῆς πήρας τὸ ποτήριον » παρατηρεῖ γενικώτερον: « οὕτω τὸ προσέχειν καὶ τετάσθαι τὴν ἀσκησιν αἰσθητικῶν καὶ δεκτικῶν ποιεῖ τῶν πρὸς ἀρετὴν φερόντων πανταχόθεν. γίνεται δὲ τοῦτο μᾶλλον, ἂν τοὺς λόγους ταῖς πράξεσι μειγνύωσι, μὴ μόνον, ὡς Θουκυδίδης (I, 18, 3) ἔλεγε, « μετὰ κινδύνων ποιούμενος τὰς μελέτας », ἀλλὰ καὶ πρὸς ἡδονὰς καὶ πρὸς ἔριδας καὶ περὶ κρίσεις καὶ συνηγορίας καὶ ἀρχάς ».

Παρὰ Θουκυδίδη (ἐνθ' ἄνωτ.) ἀναγινώσκεται: « ὥστε ἀπὸ τῶν Μηδικῶν ἐς τόνδε αἰεὶ τὸν πόλεμον τὰ μὲν σπενδόμενοι (sc. οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ Ἀθηναῖοι), τὰ δὲ πολεμοῦντες... εὖ παρεσκευάσαντο τὰ πολέμια καὶ ἐμπειρότεροι ἐγένοντο μετὰ κινδύνων τὰς μελέτας ποιούμενοι ».

Ἡ ἐκ τοῦ Θουκυδίδου λαμβανομένη ἐν τοῖς πλουταρχείοις χωρίοις φράσις εἶναι « μετὰ κινδύνων τὰς μελέτας ποιούμενοι », ἐνθα αἱ « μελέται », συναπτόμεναι ὡς πρὸς τὸν τρόπον μὲν καὶ τὴν κατάστασιν πρὸς τὸ « τὰ μὲν σπενδόμενοι, τὰ δὲ πολεμοῦντες », ὡς πρὸς τὸ ἀπο-

τέλεσμα δὲ πρὸς τὸ «*παρεσκευάσαντο*», μάλιστα δὲ πρὸς τὸ «*ἐμπειρότεροι ἐγένοντο*»¹, κεῖνται ἐν ἧ παρ' ἡμῖν ἐννοία αἱ ἀσκήσεις, ἡ ἐν τῇ ποικιλοτρόπῳ πράξει κτωμένη ἐμπειρία. Τὸ «*μετὰ κινδύνων*» νοητέον ἐν τῇ φράσει ταύτῃ ἐπὶ πολέμου, ἀμέσως ἢ καὶ ἐμμέσως, ὡς καὶ ἡ λέξις αὐτὴ καὶ τὸ «*παρεσκευάσαντο τὰ πολέμια*» ὑποδεικνύουσιν, οὕτω δὲ θὰ ἦτο καὶ εἰς τὸν Πλούταρχον αἰσθητὴ, ὡς καὶ ἄλλως, οὐχ ἦτιον δ' ἐκ τῶν συμπληρωμάτων τοῦ δευτέρου παρ' αὐτῷ χωρίου προκύπτει.

Παρὰ ταῦτα ἡ φράσις ἐν τοῖς δυσὶ πλουταρχείοις χωρίοις μεταφέρεται ἐπὶ ἔργων εἰρηλικῶν, ἐπὶ τῶν δικαστικῶν, ὡς ἐλέχθη, καὶ ἄλλων τοῦ Δημοσθένους ἐναντίον τῶν ἐπιτρόπων ἀγώνων ἐν τῷ πρώτῳ, ἐπὶ τῶν πρὸς ἀρετὴν παρὰ τοὺς λόγους ἀσκήσεων ἐν τῷ δευτέρῳ τούτων. Καίτοι δὲ ἐγγύτερα πρὸς τὰ παρὰ Θουκυδίδη εἶναι τὰ ἐν οἷς ἡ φράσις ἐντάσσεται ἐν τῷ Βίῳ τοῦ Δημοσθένους ἢ τὰ ἐν τῷ ἔργῳ ἐκ τῶν Ἡθικῶν, ἐν τούτοις ἐν τῷ δευτέρῳ μὲν πλουταρχείῳ χωρίῳ ἡ φράσις αὕτη φέρεται σχεδὸν ἀμετάβλητος, παρατηρουμένης μόνον τῆς μεταθέσεως τῆς λ. «*μελέται*», ἡ ὁποία, καὶ ἂν ὀφείληται εἰς τὸν Πλούταρχον, δὲν σημαίνει πολλὰ ὡς πρὸς τὰ καθ' ἡμᾶς², ἐν δὲ τῷ πρώτῳ ἡ φράσις ἐπὶ τοσοῦτον ἔχει μεταβληθῆ, ὥστε δυσκόλως αὕτη ἀνιχνεύεται καὶ τὸ μὲν «*τὰς μελέτας ποιούμενοι*» ἀποδίδεται διὰ τοῦ «*ἐγγυμνασάμενος ταῖς μελέταις*», τὸ δὲ «*μετὰ κινδύνων*» διὰ τοῦ «*οὐκ ἀκινδύνως*». Εἶναι δὲ περαιτέρω ἀξιοπαρατήρητον ὅτι τὸ τελευταῖον τοῦτο ἴσως συνάπτεται οὐχὶ πρὸς τὸ «*ἐγγυμνασάμενος*», τὸ ἀμέσως δηλοῦν τὸν τρόπον,

1. Τὰ παρατηρούμενα παρὰ A. W. Gomme (ἐνθ' ἄνωτ., τόμ. Α', σ. 133) ἀναγνωρίζουσι σημασίαν εἰς τὸ «*σπενδόμενοι*» ὡς πρὸς τὸ «*παρασκευάσασθαι*» μόνον καὶ αὐτὴν μᾶλλον ἀνεπαρκῶς. Ὅπωςδὴποτε, ἀξιόλογον εἶναι ὅτι τὰ λεγόμενα ἐν τῷ θουκυδιδαίῳ χωρίῳ περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ «*πολεμεῖν*» κατὰ τὴν προηγηθεῖσαν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου περίοδον χαρακτηρίζονται παρὰ τῷ A. W. Gomme ὡς τοῦ Θουκυδίδου ἐπιχείρημα, ἀποτελοῦν «*a very different conception from that implied for Athens by oligarchic accounts as represented by Ἡθ. π. 26, 1*». Ὁμοίαν τῇ ἐνταῦθα μεταβολὴν βλ. παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ, ἐν Ἡθ. 71 D, περὶ τῆς κατωτέρω, σ. 235 κ.έξ.

2. Μεταθέσεις λέξεων θουκυδιδαίων χωρίων παρὰ Πλουτάρχῳ ἀνιχνεύονται καὶ ἄλλαι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (ὡς ἐν σ. 229, 230), ὡς καὶ τοῖς ἔπειτα (ὡς ἐν σ. 235). Ἐνταῦθα εἶναι ἀξιοπαρατήρητον ὅτι θέσις τοῦ ἀντικειμένου, οἷα ἡ ἐν τῷ θουκυδιδαίῳ χωρίῳ, εἶναι κοινοτέρα παρὰ τοῖς ἱστορικοῖς ἐν τῷ ἑλληνικῷ λόγῳ τῶν κλασσικῶν χρόνων (βλ. J. D. Denniston, *Greek prose style*, Ὁξφόρδη, 1952, σ. 43), ἔχει δὲ καταστῆ κανονικὴ ἐν τῷ ἑλληνικῷ λόγῳ τῆς ἀλεξανδρινῆς ἤδη περιόδου (βλ. αὐτόθ., σ. 44).

ἀλλὰ πρὸς τὸ «κατευτυχήσας», τὸ δηλοῦν τὸ ἀποτέλεσμα. Ἐνάλογον ἔν τινι μέτρῳ συνάφειαν τῆς λ. «αἱ μελέται» πρὸς τὸ ἀποτέλεσμα ἐδέχθημεν ἄνωτέρω καὶ ἔν τῷ θουκυδιδεῖῳ χωρίῳ. Ἐφ' ὅσον ὄντως οὕτως ἔχουσι τὰ πράγματα, καὶ εἰδικώτερον ἔφ' ὅσον ὁ Πλούταρχος ἐπεζήτησε τὴν ἄνωτέρω συνάφειαν πρὸς μείζονα οὐσιαστικῶς ἀντιστοιχίαν πρὸς τὸ θουκυδίδειον χωρίον, πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι τὸ πρῶτον παρ' αὐτῷ χωρίον δὲν εἶναι λίαν ἀπομακρυσμένον ἀπὸ τοῦ θουκυδιδείου, παρὰ δὲ τὰς μνημονευθείσας μεταβολὰς αὐτοῦ. Εἶναι ἐπίσης ἀξιοπαρατήρητον ὅτι ἔν τῷ δευτέρῳ πλουταρχεῖῳ χωρίῳ ἢ ἔκ τοῦ Θουκυδίδου φράσις εὐρίσκεται περιορισμένης ὡς πρὸς τὴν ἀναπτυσσομένην ἀποψιν ἐκτάσεως, διὸ καὶ εὐρύνεται σφόδρα ἢ χρῆσις αὐτῆς διὰ τῶν συμπληρώσεων «ἀλλὰ καὶ πρὸς ἡδονὰς καὶ πρὸς ἔριδας καὶ περὶ κρίσεις καὶ συνηγορίας καὶ ἀρχάς». Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην τὸ πρῶτον παρὰ Πλουτάρχῳ χωρίον κεῖται ἐγγύτερον πρὸς τὸ θουκυδίδειον ἢ τὸ δεύτερον.

Ὅμως, λαμβανομένων πάντων τῶν ἄνωτέρω ὑπ' ὄψιν, δύναται νὰ λεχθῆ καθόλου ὅτι ἢ ἔκ τοῦ ἱστορικοῦ φράσις ὑφίσταται μεταβολὰς ἔν ἀμφοτέροις, ἔν οἷς ἐντάσσεται, πλουταρχείοις χωρίοις καὶ ἔν μὲν τῷ πρώτῳ ἐντάσσεται μᾶλλον πιστῶς ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν, ἦτιον δὲ ὡς πρὸς τὴν λέξιν, πᾶσαι δὲ αἱ μεταβολαὶ αὗται ἐρμηνευτέαι ὡς ὀφειλόμεναι οὐχὶ εἰς ἀκηδίαν τοῦ συγγραφέως ἀλλ' εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς προσφόρου ἐνταῦθα ἢ ἐκεῖ ἐντάξεως τῆς θουκυδιδείου φράσεως.

2) Πῶς διακρ. κὸλ. 32, Ἡθ. 71 D. Ὁ λόγος ἐνταῦθα καθόλου περὶ τοῦ «παρρησιάζεσθαι», ὃ δὲ Πλούταρχος παρατηρεῖ ἔν συμπεράσματι περὶ τοῦ «ξένων παρόντων» κακολογεῖν τὴν πόλιν: «διὸ δεῖ σφόδρα φυλάττεσθαι καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων τοὺς μὴ παρεπιδείκνυσθαι μηδὲ δημαγωγεῖν ἀλλ' ὄνησιφόρως καὶ θεραπευτικῶς χρῆσθαι τῇ παρρησίᾳ βουλομένους. καὶ μὴν ὅπερ ὁ Θουκυδίδης (I, 70, 1) τοὺς Κορινθίους λέγοντας περὶ αὐτῶν πεποίηκεν, ὡς 'ἀξιοί' εἰσιν ἑτέροις 'ἐπενεγκεῖν ψόγον', οὐ κακῶς εἰρημένον, ἔδει παρεῖναι τοῖς παρρησιάζομένοις».

Παρὰ Θουκυδίδη (ἐνθ' ἄνωτ.) ἔν δημηγορίᾳ τῶν Κορινθίων ἀναγινώσκεται: «καὶ ἅμα, εἴπερ τινὲς καὶ ἄλλοι, ἀξιοὶ νομίζομεν εἶναι τοῖς πέλας ψόγον ἐπενεγκεῖν».

Ἐντὶ τοῦ «νομίζομεν» εὐρηται τὸ «ὡς» ἔν ἐξαρτήσει ἔκ τοῦ «λέγοντας» ἐπὶ τῆς αὐτῆς, ὡς γνωστόν, κατὰ βάθος σημασίας παρὰ Πλουτάρχῳ, ἐντὶ δὲ τοῦ «τοῖς πέλας» τὸ «ἑτέροις» καὶ τέλος κατὰ μετάθεσιν ἐντὶ «ψόγον ἐπενεγκεῖν» τὸ «ἐπενεγκεῖν ψόγον». Τὰ δύο

τελευταία είναι πράγματι διαφοραία¹, μικρὰ πάντως, οὐδὲν δὲ ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν δηλοῦσαι, ἢ ὁποία καλῶς ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ἀποδίδεται. Τὸ ὅλον παρὰ τῷ συγγραφεῖ τούτῳ χωρίον βοηθεῖ μεγάλως εἰς τὴν κατανόησιν τοῦ ἐκ τοῦ Θουκυδίδου λαμβανομένου. Τὸ « ἑτέροις ἐπενεγκεῖν ψόγον » εἶναι εἶδος « παρορησίας », ἐπιβαλλόμενον οὐχὶ ἀπολύτως, ἀλλ' ὑπὸ τινα οὐσιώδη προϋπόθεσιν, οἷα ἡ διὰ τοῦ « ἄξιοί εἰσιν » ἐκφερομένη. Τοῦτο δὲ νοητέον οὐχὶ ὡς πρὸς τὸν « ἐπενεγκόντα » μόνον καθ' ἑαυτόν, ἀλλὰ καὶ τὰς συνθήκας ὡς καὶ τὰς ἐπιδιώξεις, καθ' ἃς κατὰ τὴν προαίρεσιν αὐτοῦ συντελεῖται τὸ « ἐπενεγκεῖν ψόγον », συνθήκας μὲν οἷαι ἐκ τοῦ « ξένων παρόντων », ἐπιδιώξεις δέ, οἷαι διὰ τοῦ « ὀνησιφόρος καὶ θεραπευτικῶς χρῆσθαι » καθορίζονται ἐν τῷ πλουταρχείῳ χωρίῳ. Ἐκ τῶν ἐν τέλει τοῦ χωρίου παρατηρουμένων « οὐ κακῶς εἰρημένον » περὶ τῆς θουκυδιδείου ἀπόψεως συνακτέον ὅτι αὕτη εὐρίσκεται ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου καλῶς ἔχουσα κατὰ τὰς ἀνωτέρω βεβαίως προϋποθέσεις τὰς καὶ ἐκ τοῦ Θουκυδίδου νοουμένας.

Εἶναι ἐν τέλει ἀξιοπαρατήρητον τὸ ἐκ τοῦ « ὅπερ ὁ Θουκυδίδης τοὺς Κορινθίους λέγοντας περὶ αὐτῶν πεποίηκεν » προκῦπτον ὅτι κατὰ τὴν πλουταρχεῖον ἀποψιν αἱ δημηγορίαι εἶναι πλάσμα τοῦ ἱστορικοῦ τούτου.

3) Περ. θεί. βραδ. τιμωρ. 2, Ἡθ. 548 D (Pohlenz). Ἐνταῦθα ὑποστηρίζεται ἡ γνώμη ὅτι « ἤκιστα πρέπει πρὸς τοὺς πονηροὺς ῥάθυμον εἶναι τὸν θεόν », καθ' ὅσον οὗτοι προσωπικῶς δὲν εἶναι « ῥάθυμοι οὐδ' ἄμβολιεργοὶ » τοῦ κακῶς ποιεῖν, ἀλλ' ὀξυτάταις ὁρμαῖς ὑπὸ τῶν παθῶν φέρονται πρὸς τὰς ἀδικίας ». Ἐπιφέρεται δὲ ὅτι « τὸ ἀμύνασθαι τῷ παθεῖν », ὡς Θουκυδίδης (III, 38, 1) φησὶν, « ὅτι ἐγγυτάτω κείμενον » εὐθύς ἀντιφράττει τὴν ὁδὸν τοῖς ἐπὶ πλεῖστον εὐροούσῃ τῇ κακίᾳ χρωμένοις ».

Βραχὺ περαιτέρω (αὐτόθ. 5, Ἡθ. 551 A) προβάλλεται ἡ κατὰ τὸν Σωκράτη ἀποψις ὅτι εἶναι ὀλιγώτερον κακὸν τὸ « ὕδατι τειταραγμένῳ προσπεσόντα χρῆσθαι δι' ἀκρασίαν » ἢ τὸ « θολερὸν ὄντα καὶ διάπλεω τὸν λογισμὸν ὀργῆς καὶ μανίας ἐμφορεῖσθαι τιμωρίας συγγενοῦς καὶ ὁμοφύλου σώματος », πρὶν νὰ συνέλθῃ οὗτος καὶ νὰ γίνῃ « καθαρὸς ». Εἰς αἰτιολογίαν δὲ τῆς ἀπόψεως ταύτης παρατηρεῖται : « οὐ

1. Περὶ τῆς δευτέρας ειδικώτερον παρατηρητέον ὅτι ὁμοία ταύτη περαιτέρω ἐν τοῖς Ἡθικοῖς 79 E, περὶ ἧς ἀνωτέρω, σ. 233 κ.έξ., ἐν δὲ σ. 234, σημ. 1 ὑποδεικνύεται ἐρμηνεία.

γὰρ ἔγγυτάτω τὸ ἀμύνασθαι τῷ παθεῖν, ὡς Θουκυδίδης (III, 38, 1) ἔλεγεν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπωτάτω κείμενον ἀπολαμβάνει τὸ προσῆκον».

Παρὰ Θουκυδίδη (ἐνθ' ἄνωτ.) ἐν δημηγορίᾳ τοῦ Κλέωνος ἀναγινώσκεται: «ἀμύνεσθαι δὲ τῷ παθεῖν ὅτι ἐγγυτάτω κείμενον ἀντίπαλον ὄν μάλιστα τὴν τιμωρίαν ἀναλαμβάνει».

Ἡ θουκυδίδεις φράσις φέρεται μεταβεβλημένη, ὁμοίως δέ, ἐν ἀμφοτέροις τοῖς πλουταρχείοις χωρίοις, ἐνθα ἀναγινώσκεται: «τὸ ἀμύνασθαι» ἀντὶ «ἀμύνεσθαι». Αἱ μεταβολαὶ δὲν φαίνονται καθόλου ἀνερμήνευτοι· μὴ ὑπαρξίς τοῦ ἄρθρου πρὸ τοῦ ἀπαρεμφάτου τούτου ἀποτελεῖ δυσχέρειαν παρὰ τῷ Θουκυδίδη¹, ἢ δὲ προσθήκη αὐτοῦ παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ, ἂν μὴ εἶναι γραφὴ τις ἀμάρτυρος, δὲν φαίνεται ἄσχετος πρὸς τὸ ἄρθρον τοῦ ἀμέσως ἀκολουθοῦντος «παθεῖν»· ὁ τύπος «ἀμύνασθαι» ἀντὶ «ἀμύνεσθαι» φέρεται συχνάκις ἐν τῇ χειρογράφῳ παραδόσει τοῦ Θουκυδίδου², καίτοι γίνεται δεκτὸς ἐν τῷ κειμένῳ παρά τισι μόνον τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν³, ὁ φιλόσοφος δηλονότι φαίνεται ὅτι ἀνέγνωσε παρὰ τῷ ἱστορικῷ «ἀμύνασθαι» καὶ οὕτως ἔγραψεν. Ἡ φράσις αὕτη, ὡς ἐκ τοῦ ὅλου θουκυδιδείου χωρίου γίνεται κατάδηλον, εἶναι μέρος γενικῆς παρὰ τῷ Θουκυδίδη ἀπόψεως, δηλοῦν κυρίως προϋπόθεσιν, καθ' ἣν ἀληθεύει τὸ ὑπὸ τοῦ κυρίου ρήματος ἐνταῦθα σημαινόμενον, λαμβάνεται δὲ αὕτη παρὰ Πλουτάρχῳ εἰς δήλωσιν ὁμοίας προϋποθέσεως, καθ' ἣν ὅμως ἄλλο, ὡς κορμὸς ἄλλης γενικῆς ἀπόψεως, φέρεται ἀληθεῖον.

Ἐν τῷ ἐτέρῳ τῶν πλουταρχείων χωρίων ἡ θουκυδίδεις φράσις ἐντάσσεται ἀρνητικῶς, ὑποστηριζομένου τοῦ ἀκριβῶς ἀντιθέτου αὐτῇ ὡς προϋποθέσεως, καθ' ἣν ἀληθεύει τὸ ὑπὸ τοῦ κυρίου ρήματος σημαινόμενον, διὰ τοῦτο δὲ φέρεται μεταβεβλημένη. Τὸ μᾶλλον ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀξιόλογον εἶναι ὅτι ἐτέθη τὸ «ἀπωτάτω» ὡς τὸ ἀντίθετον πρὸς τὸ «ἐγγυτάτω», εἰς ἕξαρσιν δὲ τῆς ἀντιθέσεως ταύτης τὸ «ἐγγυτάτω» ἐτέθη ἐν ἀρχῇ τῆς περιόδου, προηγηθὲν τοῦ «ἀμύνασθαι».

Κατὰ ταῦτα δὲν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ ἀντιφάσεως τοῦ Πλου-

1. Τὴν δυσχέρειαν εὐρίσκομεν ἐπισημαινομένην καὶ παρὰ A. W. G o m m e (ἐνθ' ἄνωτ., τόμ. Β', σ. 302).

2. Βλ. καὶ ἄλλα, μάλιστα δὲ appar. crit. ἐκδ. J o n e s καὶ H u d e, ἐν τῷ πρώτῳ δὲ τούτων μνημονεύεται ὡς παρέχων τὴν γραφὴν καὶ ὁ Πλουτάρχος.

3. Οὕτως ἐν τῇ Γ' ἐκδόσει J. C l a s s e n - J. S t e u p (Βερολίνον, 1892) ἀναγινώσκεται: «ἀμύνασθαι».

τάρχου ἐν τῇ χρήσει τῆς θουκυδιδείου φράσεως ἐν τοῖς δυσὶ τούτοις χωρίοις, ἐν τῷ αὐτῷ μάλιστα ἔργῳ, οὐχὶ δὲ μακρὰν ἀλλήλων κειμένοις, ἀλλὰ κατ' ἀμφοτέρα τὰ χωρία ἢ φράσις αὕτη δηλοῖ προϋπόθεσιν, ἧς τιθεμένης μὲν ἐν τῷ πρώτῳ, αἰρομένης δ' ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν χωρίων τούτων, ἀληθεύει τὸ ἐν τῇ κυρίᾳ προτάσει ἑκατέρου σημαινόμενον. Ἐντίφασις θὰ ὑπῆρχεν, ἂν τὸ σημαινόμενον τοῦτο ἦτο τὸ αὐτὸ ἐν ἀμφοτέροις τοῖς πλουταρχείοις χωρίοις, ἀλλὰ τοιοῦτό τι δὲν συμβαίνει.

Τὰ δύο ἐκ τοῦ Θουκυδίδου χωρία ἐνταῦθα ἀνήκουσιν εἰς δημηγορίας, ὡς ἐλθόμενον, ἐν αἷς αἱ « γνωμολογίαι », τὸ ἀποφθεγματικῶς, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω (σ. 219 κ. ἐξ.), ἀποφαίνεσθαι γνώμην, περὶ ὧν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἰκανῶς διελάβομεν. Λαμβάνονται δὲ αἱ ἐκ τῶν χωρίων τούτων φράσεις πᾶσαι ἐν τοῖς Ἠθικοῖς, συναπτόμεναι πρὸς ἀναπτυσσομένην γενικὴν τινα ἀποψιν, μία δέ, ἡ περὶ τῶν « μελετῶν », καὶ ἐν τῷ βίῳ τοῦ Δημοσθένους, ἐνθα συνάπτεται πρὸς τὸν βίον τοῦ ὁμωνύμου ρήτορος. Αἱ φράσεις ἐντάσσονται ἐν πᾶσι τοῖς πλουταρχείοις χωρίοις προσφυῶς, ἀλλὰ φυσικῶς τῷ λόγῳ πρὸς τμημά τι τοῦ ἑκάστοτε ἀναπτυσσομένου. Ἐπὶ τούτοις εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι ἡ αὐτὴ φράσις, τὸ « ἀμύγεσθαι τῷ παθεῖν δι' ἐγγυτάτω κείμενον » δῖς, ὡς ἐλέχθη, λαμβανόμενον, κεῖται θετικῶς μὲν ἐν τῷ πρώτῳ, ἀρνητικῶς δ' ἐν τῷ δευτέρῳ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ δ' ἔργου καὶ τούτῳ, χωρίῳ. Τὸ πρᾶγμα προκειμένου μὲν περὶ γενικῆς ἀπόψεως ἐν τῇ ὁλότητι αὐτῆς θὰ ἐσήμαινεν ἀντίφασιν τῷ Πλουτάρχῳ, προκειμένου δὲ περὶ ἀπλῆς φράσεως ἐνδέχεται νὰ σημαίη, ὡς καὶ ἐνταῦθα σημαίνει, διάφορον ἑκάστοτε προσαρμογὴν, οὐδὲν κοινὸν πρὸς τὴν ἀντίφασιν ἔχουσαν.

Ἡ ἀπόδοσις τῶν φράσεων τούτων παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ εἶναι καλὴ σχετικῶς κατ' οὐσίαν ἐν πᾶσι τοῖς ἐκ τῶν Ἠθικῶν χωρίοις, ἐν τῷ μόνῳ δ' ἐκ τῶν Βίων παραλλήλων χωρίῳ ἢ θουκυδίδειος φράσις προσφέρεται ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν μᾶλλον ἢ τὴν λέξιν πιστῶς.

Σ' - ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ : ΕΚ ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ

Πάντα τὰ ἐν τῇ πρώτῃ καὶ τῇ δευτέρᾳ πραγματεία ἡμῶν παρατεθέντα ἐκ τοῦ Πλουτάρχου σχετικῶς πρὸς τὸν Θουκυδίδην χωρία ἀναφέρονται εἰς τὸ ἔργον τοῦ Ἀθηναίου ἱστορικοῦ εἴτε ὑπὸ ἱστορικὴν εἴτε καὶ ἄλλας ἐπόψεις καὶ εἴτε ἐν αὐτοῖς ἀντλεῖται τι ἐκ τοῦ θουκυδιδείου